

Nr 132.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter; given Stockholms slott den 21 februari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Cl. Lindskog.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet Lindskog anför härefter:

Under punkt 200 av 1930 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, i riksstaten för budgetåret 1930/1931 för ändamålet beräkna ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor.

Sedan utredningen i ärendet numera hunnit slutföras, anhåller jag att ånyo få anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t.

Statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Sedan år 1923 föreligger hos Kungl. Maj:t ett av särskilda sakkunniga inom skolöverstyrelsen, tillkallade på grund av riksdagsskrivelsen den 15 juni 1920 (nr 365) och jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande av den 8 april 1921, avgivet betänkande och förslag angående statsbidrag till uppförande av byggnader för folkskoleväsendet i riket (Statens offentliga utredningar 1923: 55). Detta förslag har på grund av sina vittgående ekonomiska konsekvenser hittills icke föranlett någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

Emellertid hava beträffande de norrländska skoldistrikten statsmakterna dock vidtagit åtgärder i det syfte, de sakkunnigas förslag avsåg att främja.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har sålunda riksdagen till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i vissa av rikets nordligaste gränsorter såsom extra reservationsanslag anvisat för budgetåret 1924/1925 200,000 kronor samt för vart och ett av budgetåren 1925/1928 och 1929/1930 325,000 kronor eller inalles 1,500,000 kronor. Av detta anslag lämnas bidrag till såväl skolhus som lärarbostäder, likväl ej efter någon fixerad skala utan med det belopp, som Kungl. Maj:t vid prövning i varje särskilt fall finner skäligt. Bidragen hava merendels växlat mellan 60—80 procent av byggnadskostnaden. Författningsbestämmelserna i ämnet återfinnas i kungörelsen den 5 november 1924 (nr 468).

Under punkt 185 av 1928 års åttonde huvudtitel, vartill jag här i huvudsak tillåter mig att hänvisa, framhöll min företrädare i statsrådsämbetet, hurusom i Norrland funnes åtskilliga skoldistrikt utom de finsktalande, som vore synnerligen hårt skattetyngda, och att i övrigt förhållandena vore likartade med dem, som rådde inom de finsktalande områdena. Även i dessa skoldistrikt hade behovet av statsunderstöd till skolhusbyggnader gjort sig gällande.

Med anledning härav hade skolöverstyrelsen anmodats att verkställa och till Kungl. Maj:t avgiva av kostnadsberäkning åtföljd utredning angående behovet av byggnader för folkskoleväsendet i de delar av Norrland, som icke vore att hänföra till rikets nordligaste gränsorter. Sådan utredning avgavs sedermera av överstyrelsen, som förutsatte, att endast sådana distrikt skulle ifrågakomma till statsbidrag, vilkas utdebitering uppginge till minst 10 kronor per inkomsthundra. Statsbidraget beräknade överstyrelsen till i genomsnitt 50 procent av byggnadskostnaden. Med en kostnadssumma av 3,600,000 kronor, fördelad på två år med 1,800,000 kronor per år, skulle i enlighet med denna beräkning erfordras ett statsbidragsanslag av 900,000 kronor för vart och ett av två budgetår.

Departementschefen uttalade sig för att en blivande statshjälp för byggnader till skolväsendet begränsades att avse allenast skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vilka vore i detta hänseende sämst lottade. Vidare ansåge han lämpligt att, liksom ifråga om de finsktalande distrikten, statsbidraget icke normerades efter någon fastställd skala, med hänsyn till utdebitering eller eljest, utan finge utgå efter prövning av Kungl.

Maj:t från fall till fall. De närmare villkoren och bestämmelserna för understöds utgående borde fastställas av Kungl. Maj:t. Sannolikt kunde härvid de föreskrifter, som gällde för de finsktalande distrikten, tjäna till god ledning. För ändamålet föreslog departementschefen ett anslag av 100,000 kronor för budgetåret 1928/1929.

I skrivelse den 15 maj 1928, nr 817, anförde härefter riksdagen under punkt 178 bland annat följande:

Då det nu avses att inleda en verksamhet, som kan komma att framdeles medföra betydande statsutgifter, har riksdagen ej kunnat undgå att ställa sig i viss mån tveksam mot förslaget. Frånvaron av mera bestämda grunder för statsbidragens utgående och angivandet, att bidragens utdelning skulle ske efter diskretionär prövning av Kungl. Maj:t, har än mer ökat riksdagens betänkligheter.

Med hänsyn emellertid till det behjärtansvärda ändamål, för vilket anslaget är avsett, har riksdagen dock ej velat motsätta sig vad nu föreslagits. Riksdagen vill emellertid erinra därom, att ett av särskilda sakkunniga utarbetat förslag angående statsbidrag till uppförande av byggnader för folkskoleväsendet i riket föreligger och för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, vilket förslag jämväl innefattar vissa närmare angivna grunder för utgående av eventuellt statsbidrag till detta ändamål. Utan att nu taga ställning till detta förslag vill riksdagen framhålla angelägenheten av att, därest fortsatt anslag kommer att av nästa års riksdag äskas för det ändamål, som under förevarande punkt avses, ett förslag i sådant hänseende åtföljes av en närmare angiven plan för utvecklingen av den tilltänkta verksamheten på detta område samt av vissa närmare grunder för statsbidragens utgående.

Under uttalande härav anmälde riksdagen, att riksdagen till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, beviljat för budgetåret 1928/1929 ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Genom beslut den 8 juni 1928 utfärdade Kungl. Maj:t härefter kungörelse (nr 293) angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom vissa skoldistrikt i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län att lända till efter rättelse från och med den 1 juli 1928 tills vidare, så länge medel för ändamålet funnes att tillgå. Sagda kungörelse är av följande lydelse:

§ 1.

1. Statsbidrag till uppförande och inredning av byggnader för folkskoleväsendet må utgå till skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, med belopp, som Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer med hänsyn till skoldistriktets ekonomiska förhållanden och övriga omständigheter.

2. Statsbidrag må jämväl utgå för till- eller ombyggnad av befintlig byggnad, då därigenom nöjaktiga lokaler kunna erhållas; och skall därvid i tillämpliga delar gälla vad nedan sägs angående statsbidrag till uppförande och inredning av byggnad för folkskoleväsendet.

§ 2.

Beträffande skolhus och lärarbostad, för vilkas uppförande och inredning statsbidrag utgår, skall iakttagas följande.

1. Byggnad skall förläggas till en med hänsyn till dess ändamål välbelägen och i övrigt lämplig tomt.

Skolhus skall innehålla för det avsedda barnantalet tillräckligt antal klassrum av tillfredsställande storlek och form jämte övriga nödiga utrymmen. Särskilt skall tillses att nödigt utrymme beredes för ordnad undervisning i gymnastik.

Tomt skall inhägnas, planeras och planteras samt inrymma lämpligt planteringsland.

Erforderlig tillgång till vatten skall beredas, där så ske kan, genom vattenledning och eljest genom brunn å tomtområdet.

Nödig utfartsväg skall anläggas och underhållas.

2. Lärarbostad skall så anordnas, att de i gällande boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor meddelade föreskrifter bliva uppfyllda.

§ 3.

1. Skoldistrikt, som önskar komma i åtnjutande av statsbidrag till ifrågasvarande ändamål, skall före den 1 oktober till statens vederbörande folkskolinpektör ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning med uppgift om det önskade beloppet.

Sådan ansökning skall vara åtföljd av:

1:o) utdrag ur kyrkostämmans protokoll, utvisande, dels att skoldistriktet beslutat uppföra den byggnad, för vilken statsbidrag sökes, dels att tillräckligt stor, välbelägen och i övrigt lämplig tomt finnes för ändamålet tillgänglig, dels ock att skoldistriktet åtager sig, därest statsbidrag beviljas, byggnadens framtida vård och underhåll;

2:o) ritningar;

3:o) arbetsbeskrivning;

4:o) fullständig kostnadsberäkning, utvisande de för byggnadens uppförande och inredning beräknade kostnaderna;

5:o) uppgifter enligt särskilt av skolöverstyrelsen fastställt formulär rörande dels kommunens ekonomiska förhållanden, dels ock distriktets skolväsen;

6:o) redogörelse för det sätt, varpå kontroll över arbetets utförande är avsedd att utövas.

Därest statsbidrag sökes för utförande av till- eller ombyggnadsarbeten å befintlig byggnad skall dessutom företes intyg av byggnadssakkunnig person att byggnaden är av den beskaffenhet, att planerad till- eller ombyggnad lämpligen kan ske.

2. Det åligger skolöverstyrelsen att, efter hänvändelse från skoldistrikt, som ämnar ingiva ansökning om statsbidrag enligt denna kungörelse, tillhandagå distriktet med uppgörande av lämpliga skissritningar samt med råd och upplysningar i övrigt rörande det ifrågasatta byggnadsarbetet.

§ 4.

Sedan vederbörande folkskolinpektör granskat de inkomna ansökningshandlingarna, skall han före den 1 december jämte eget yttrande översända handlingarna till vederbörande domkapitel.

Domkapitlet har att, efter granskning av handlingarna, med hänsyn till

föreliggande behov och för ändamålet tillgängliga medel upprätta förslag i ärendet, särskilt för varje län, vilket förslag jämte tillhörande handlingar före den 1 januari översändes till vederbörande länsstyrelse.

Länsstyrelsen skall före den 1 februari insända handlingarna jämte eget yttrande samt bevis, att skoldistriktets i § 3 under punkten 1) avsedda beslut vunnit laga kraft, till skolöverstyrelsen, som så snart ske kan till Kungl. Maj:t överlämnar samtliga handlingar i ärendet tillika med eget utlåtande.

§ 5.

Beviljat statsbidrag må av skolrådet lyftas hos länsstyrelsen med hälften vid byggnadsarbetets påbörjande samt med en fjärdedel, då byggnaden är under tak. En fjärdedel av det beviljade statsbidraget skall innehållas, till dess byggnaden blivit avsynad och godkänd. Rekvisitionen av statsbidrag skall ingivas till vederbörande folkskolinspektör, som har att överlämna densamma till länsstyrelsen jämte eget yttrande, huruvida det begärda beloppet må utgå eller icke. Avsnyning förrättas av folkskolinspektören med biträde av byggnadssakkunnig person, som förordnas av länsstyrelsen, samt i närvaro av ombud för skolrådet.

§ 6.

Skoldistrikt, som tilldelats statsbidrag enligt denna kungörelse, är pliktigt: att i enlighet med fastställda ritningar och i övrigt givna föreskrifter låta uppföra beslutad byggnad;

att, sedan byggnaden blivit uppförd och i vederbörlig ordning avsynad, ansvara för dess vård och underhåll;

att bestrida ersättning till den i § 5 omförmälde, av länsstyrelsen förordnade byggnadssakkunnige;

att brandförsäkra byggnaden till av länsstyrelsen godkänt belopp; samt

att i övrigt ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, Kungl. Maj:t må hava meddelat vid statsbidragets beviljande.

Sedan åtskilliga skoldistrikt i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län anhållit om statsbidrag av här ifrågavarande slag tilldelade Kungl. Maj:t genom beslut den 30 augusti 1929 jämlikt omförmälde kungörelse nedan nämnda skoldistrikt statsbidrag för utförande av byggnader för folkskoleväsendet vid följande skolor, nämligen inom

Jämtlands län:

Vemdalens skoldistrikt för om- och tillbyggnad av skolhuset i Hån och uppförande därstädes av ett nytt tjänstebostadshus 8,500 kronor;

Ås skoldistrikt för uppförande av skolbyggnad i Lugnvik 8,500 kronor;

Västerbottens län:

Vilhelmina skoldistrikt för ombyggnad av ett skolhus i Rönnäs 2,500 kronor, för ombyggnad av ett skolhus i Mellanås 2,500 kronor, för ombyggnad av ett skolhus i Svannäs 6,000 kronor samt för nybyggnad av ett tjänstebostadshus i Skansholm 7,000 kronor eller sammanlagt 18,000 kronor;

Tärna skoldistrikt för uppförande av skolbyggnad i Boksjön 15,000 kronor;

Norrbottnens län:

Överkalix skoldistrikt för uppförande av ett skolhus i Stråkan 25,000 kronor;

Råneå skoldistrikt för utförande av ett skolbyggnadsföretag i Rånbyn 25,000 kronor eller alltså tillhopa 100,000 kronor.

Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att såsom villkor för statsbidragens utgående skulle gälla vad härom vore stadgat i nämnda kungörelse.

Vidare förordnade Kungl. Maj:t, att byggnaderna skulle utföras i huvudsaklig enlighet med vid respektiva ansökningar fogade ritningar med iakttagande av vissa från myndigheternas sida däremot gjorda erinringar; med rätt för skolöverstyrelsen att på framställning av vederbörande skoldistrikt medgiva de avvikelser härutinnan, som överstyrelsen kunde finna av omständigheterna påkallade.

Härjämte anbefalldes Kungl. Maj:t vederbörande länsstyrelse att dels, på sätt länsstyrelsen ansåge lämpligt, utöva erforderlig kontroll däröver, att de såsom förutsättning för anslagens beviljande uppställda villkoren bleve uppfyllda, dels ock till vederbörande skoldistrikt i föreskriven ordning utbetala de anvisade beloppen från ovanberörda, av 1928 års riksdag anvisade extra reservationsanslag.

Slutligen anbefalldes Kungl. Maj:t genom samma beslut den 30 augusti 1929 skolöverstyrelsen att med anledning av vad riksdagen anfört i skrivelse den 15 maj 1928 nr 8 A punkten 178:o utarbета plan för en fortsatt statlig understödsverksamhet på ifrågavarande område ävensom taga under övervägande frågan, huruvida andra grunder för understödets utgående än de nu gällande kunde böra fastställas samt att i nu angivna hänseenden till Kungl. Maj:t inkomma med utredning i så god tid, att ärendet kunde hinna föreläggas 1930 års riksdag.

Till åtlydnad av vad sålunda föreskrivits har skolöverstyrelsen den 20 november 1929 till Kungl. Maj:t inkommit med utredning och förslag i ämnet och därvid anfört huvudsakligen följande:

Överstyrelsen har av särskilda anledningar under åren 1924 och 1926 samt för nu ifrågavarande utredning under år 1929 från vederbörande statens folkskolinspektörer inhämtat vissa uppgifter angående skolbyggnadsförhållandena i riket i dess helhet eller i vissa delar av detsamma.

Dessa av överstyrelsen införskaffade uppgifter avse dels antalet under olika perioder nyanskaffade klassrum och tjänstebostäder, dels en beräkning av det antal klassrum och tjänstebostäder, som vid tiden för uppgifternas lämnande ansetts ytterligare erforderliga för ett fullt ändamålsenligt ordnande av skolväsendet, dels en beräkning av kostnaderna för dessa ytterligare erforderliga klassrum och tjänstebostäder, dels slutligen de olika skoldistriktens kommunala uttaxering. Överstyrelsen har i utlåtanden den 19 juni 1924 angående statsbidrag till uppförande av byggnader för folkskoleväsendet i riket och den 2 december 1926 angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i de delar av Norrland, som icke äro att hänföra till rikets nordligaste gränsorter, lämnat närmare redogörelser för de under åren 1924 och 1926 inhämtade uppgifterna. För år 1929 införskaffade uppgifter äro fogade vid överstyrelsens nu framlagda utredning.

Till en början anser sig överstyrelsen böra lämna en kortfattad redogörelse över skolbyggnadsförhållandena inom de tre ifrågavarande nordligaste länen, sådana dessa förhållanden te sig enligt omförmälda av folkskolinspektörerna lämnade uppgifter under åren 1924, 1926 och 1929.

Vad skolbyggnadsverksamheten angår inhämtas av nämnda uppgifter, att under nedan angivna perioder uppförts följande antal klassrum och tjänstebostäder i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län:

	Klassrum		Tjänstebostäder		
	för folk- skolor	försmåskolor och mindre folkskolor	för ordinarie folkskol- lärare		för annan lärare
			manlig	kvinnlig	
den 1 januari 1920— 30 juni 1923	220	216	75	46	193
den 1 juli 1923—30 juni 1926	144	137	50	31	116
den 1 juli 1926—30 juni 1930 (upp- förda eller till upp- förande beräknade)	144	134	53	36	107
Summa	508	487	178	113	416

Följande antal klassrum och tjänstebostäder beräknas vid nedan angivna tider ytterligare erforderliga för ett fullt ändamålsenligt ordnande av skolväsendet:

	Klassrum		Tjänstebostäder		
	för folk- skolor	försmåskolor och mindre folkskolor	för folkskollärare		för annan lärare
			manlig	kvinnlig	
den 30 juni 1923 . .	666	1,121	379	357	1,207
den 30 juni 1926 . .	456	826	311	277	862
den 30 juni 1930 . .	515	632	337	357	668

De uppgifter, som avse antalet nyuppförda klassrum och tjänstebostäder, torde få anses fullt tillförlitliga. Av dessa uppgifter framgår att under det senaste årtiondet eller närmare bestämt under tio och ett halvt år hava uppförts eller beräknas bliva uppförda sammanlagt 995 klassrum och 707 tjänstebostäder.

Går man därefter till en undersökning av folkskolinspektörernas vid de olika tillfällena gjorda beräkningar av det återstående byggnadsbehovet, får man ett starkt intryck av att dessa beräkningar äro vanskliga och osäkra. En jämförelse mellan sifferuppgifterna i ovanstående båda tabeller visar bland annat, att under tiden den 1 juli 1923—30 juni 1930 uppförts eller beräknas bliva uppförda 559 klassrum, medan det återstående byggnadsbehovet under samma tid beräknas minskat med 640 klassrum. Motsvarande siffror beträffande tjänstebostäderna för samma tid äro 393 och 581. I fråga

om såväl klassrum som tjänstebostäder redovisas alltså en minskning av behovet, vilken mer än motsvarar antalet nytillkomna lokaler. Motsatt blir däremot förhållandet, om hänsyn toges allenast till perioden den 1 juli 1926—30 juni 1930. Under denna tid uppfördes eller beräknas bliva uppförda 278 klassrum och 196 tjänstebostäder, medan den under samma tid inträdda minskningen av byggnadsbehovet beräknas endast till 135 klassrum och 88 tjänstebostäder. Annu starkare markeras osäkerheten i de föreliggande beräkningarna av det förhållandet, att trots nyuppförda 144 klassrum för folkskolor under sistnämnda period det återstående behovet av dylika rum vid periodens slut beräknas högre än vid periodens början. Samma förhållande gäller beträffande tjänstebostäder för den egentliga folkskolans lärarpersonal. När fråga är om klassrum för småskolor och mindre folkskolor samt om tjänstebostäder för dessa skolors lärarpersonal visa däremot beräkningarna en kraftigt fortgående minskning av byggnadsbehovet, vilken minskning icke kan motiveras enbart av de undan för undan tillkomna nybyggnaderna.

Det kan knappast väcka någon förvåning, att de på olika tider företagna undersökningarna och beräkningarna lämnat ojämn och sins emellan i någon mån stridande resultat. I och för sig är redan en engångsberäkning av lokalbehovet inom ett stort inspektionsområde förenad med betydande svårigheter, och i bästa fall torde man icke kunna komma till mer än ett ungefärligt resultat. En särskild förklaring till motsättningarna de olika undersökningsresultaten emellan har man givetvis att söka först och främst däruti, att barnantal samt bebyggelse- och vägförhållanden icke äro konstanta utan undergå förändringar från tid till annan, vilka förändringar föranleda rubbningar i tidigare uppgjorda beräkningar angående skolorganisation och lokalbehov. Vad särskilt angår den märkbara förskjutning i här ifrågasvarande beräkningar, vilken markeras av ett ökat behov av klassrum och tjänstebostäder för den egentliga folkskolan och dess lärarpersonal men en mycket avsevärd minskning i behovet av nya klassrum och tjänstebostäder för småskolan och mindre folkskolan samt dessa skolors lärare, torde den huvudsakliga förklaringen härtill böra sökas i en på de senare åren allt mer framträdande strävan att, där sådant på grund av barnantalets storlek och andra förhållanden lämpligen låter sig göra, förändra mindre folkskolor till folkskolor, vilka skolförändringar också underlättats genom en under den senaste tiden rikligare tillgång på för folkskolan utbildade lärarkrafter.

Oaktat sina bristfälligheter giva emellertid de verkställda undersökningarna och beräkningarna otvetydigt vid handen, att trots den mycket betydande skolbyggnadsverksamhet, som skoldistriktet under de senaste åren med stora uppoffringar åstadkommit, behovet av nya skolbyggnader alltjämt är mycket stort inom ifrågasvarande delar av landet.

Överstyrelsen har genom folkskolinspektörerna jämväl inhämtat uppgifter beträffande de olika skoldistriktet angående dels den kommunala beskattningen för åren 1928 och 1929, omfattande uttaxeringen till den borgerliga och kyrkliga kommunen ävensom landstings- och vägskatt, dels approximativ beräkning över kostnaderna för erforderliga skolbyggnader. Undersökningen, som omfattar 105 skoldistrikt i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vilka samtliga äro i behov av nybyggnader för folkskoleväsendet, giver vid handen, att under år 1929 3 skoldistrikt hade en kommunal uttaxering av mindre än 10 kronor per inkomsthundra, 51 mellan 10 och 15 kronor, 39 mellan 15 och 20 kronor, 10 mellan 20 och 25 kronor samt 2 mer än

25 kronor. På samtliga 105 skoldistrikt kommer en beräknad byggnads-kostnad av 23,042,000 kronor.

Efter den kommunala uttaxeringen räknad fördelar sig nämnda total-kostnad sålunda:

på skoldistrikt med mindre än 10 kronors uttaxering	kronor	810,000
» » » 10—15 » » »		6,331,500
» » » 15—20 » » »		12,114,000
» » » 20—25 » » »		2,462,500
» » » mer än 25 » » »		1,324,000

Emellertid hava folkskolinspektörerna jämväl gjort en beräkning av det byggnadsbehov, som anses böra fyllas under vart och ett av de närmaste fem budgetåren och därvid kommit till en sammanlagd byggnadskostnad av 9,441,000 kronor, sålunda fördelad:

budgetåret 1930/1931	kronor	2,159,500
» 1931/1932	»	1,790,000
» 1932/1933	»	1,830,000
» 1933/1934	»	1,938,500
» 1934/1935	»	1,723,000

Fördelade efter den kommunala uttaxeringen ställa sig de beräknade års-kostnaderna på följande sätt:

Budgetåret	Byggnadskostnader för skoldistrikt med en kommunal uttaxering av					Summa Kronor
	mindre än 10 kronor	10—15 kronor	15—20 kronor	20—25 kronor	mer än 25 kronor	
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	
1930/1931	20,000	826,000	942,000	250,000	121,500	2,159,500
1931/1932	30,000	601,000	888,000	171,000	100,000	1,790,000
1932/1933	20,000	646,000	809,000	266,000	89,000	1,830,000
1933/1934	520,000	359,000	801,000	140,000	118,500	1,938,500
1934/1935	70,000	505,000	873,000	176,000	99,000	1,723,000
Summa	660,000	2,937,000	4,313,000	1,003,000	528,000	9,441,000

Det torde knappast behöva framhållas, att beräkningarna av byggnads-kostnaderna icke i fråga om hållbarhet kunna jämföras med sådana kost-nadsberäkningar, som uppgöras vid utförandet av ett byggnadsföretag, men de äro dock grundade på en vidsträckt under tidigare skolbyggnadsverk-samhet vunnen erfarenhet och torde därför få anses någorlunda tillförlitliga.

Givetvis kunna skoldistriktet med anlåtande endast av egna medel icke inom överskådlig tid fylla behovet av klassrum och tjänstebostäder. Folk-skolinspektörernas uppgifter angående den tid, inom vilken de erforderliga skolbyggnaderna kunna tänkas bliva uppförda, äro i allmänhet mycket svävande och osäkra. För åtskilliga skoldistrikt angives tiden till 15, 20 eller 25 år, och detta dock under förutsättning, att skoldistriktet erhålla statsbidrag för ändamålet.

Då överstyrelsen även begärt uppgift angående de byggnadskostnader, som anses böra bestridas under vart och ett av de fem närmaste budgetåren, har överstyrelsen därmed velat vinna en utgångspunkt för utarbetande av den plan för en fortsatt statlig understödsverksamhet på ifrågavarande område, vilken överstyrelsen den 30 augusti 1929 anbefallts att framlägga. Vid uppgörande av ifrågavarande kostnadstablå för en femårsperiod hava folkskolinspektörerna givetvis i främsta rummet beaktat dels det mer eller mindre trängande behovet av nybyggnader, dels skoldistriktens förmåga att själva avsätta medel för ändamålet. Såsom ovan framhållits beräknas byggnadskostnaderna för nämnda femårsperiod till 9,441,000 kronor eller i genomsnitt 1,888,200 kronor per år. Då den beräknade byggnadskostnaden för samtliga erforderliga skolbyggnader uppgår till 23,042,000 kronor skulle alltså — under förutsättning att den för femårsperioden beräknade byggnadsverksamheten kunde i samma omfattning fortgå, tills hela behovet vore fyllt — hela det nu förefintliga behovet av klassrum och tjänstebostäder bliva tillgodosett under loppet av 12 à 13 år. Så rimlig och med hänsyn till skolväsendets tillgodoseende behjärtansvärd en sådan utveckling än kan synas, vågar överstyrelsen emellertid, särskilt med tanke på skoldistriktens ekonomiska ställning, icke hoppas, att en dylik byggnadsplan skulle utan avsevärda rubbningar kunna följas, även om statsbidrag i rimlig omfattning ställdes till förfogande.

Då överstyrelsen nu övergår att framlägga förslag till plan för en fortsatt statlig understödsverksamhet på ifrågavarande område, tillåter sig överstyrelsen till en början erinra om det av särskilt tillkallade sakkunniga inom skolöverstyrelsen den 22 juni 1923 framlagda förslaget i ämnet och överstyrelsens över samma förslag avgivna utlåtande den 19 juni 1924.

De sakkunnigas förslag, som avsåg skolbyggnader i riket i dess helhet, innebar

att statens hjälp borde få formen av ett efter skoldistriktens behov avpassat statsbidrag,

att skoldistrikt med ett kommunalt medelskattetryck — beräknat för senaste femårsperioden och i övrigt huvudsakligen enligt de vid skatteutjämningsförfarandet tillämpade beräkningsgrunder — av minst 8 kronor för inkomsthundra borde erhålla statsbidrag för uppförande av byggnader för folkskoleväsendets behov, dock

att skoldistrikt, som under senaste femårsperioden ej haft en medelutdebitering för folkskoleväsendet av minst 1 krona för inkomsthundra, ej borde komma i åtnjutande av sådant bidrag.

De sakkunniga förordade vidare en bidragsskala, enligt vilken skoldistriktet, oberoende av det allmänna skattetrycket, så snart detta nått ett minimum av 8 kronor per inkomsthundra, skulle vid en utdebitering för folkskoleväsendet av 1—1:49 kronor per inkomsthundra erhålla $16\frac{2}{3}$ procent av byggnadskostnaderna, vid en utdebitering av 1:50—1:99 kronor 20 procent, vid en utdebitering av 2—2:49 kronor 25 procent, vid en utdebitering av 2:50—2:99 kronor $33\frac{1}{3}$ procent och vid en utdebitering av 3 kronor och därutöver 50 procent. Dessutom föreslog de sakkunniga, att för vissa hårt skattetyngda skoldistrikt inom Västerbottens och Norrbottens lappmarker statsbidraget skulle kunna höjas upp till 80 procent av byggnadskostnaden.

Enligt den av de sakkunniga gjorda beräkningen, som grundade sig på då föreliggande uppgifter om byggnadsbehovet, vilket var avsevärt större än det nuvarande, skulle realiserandet av här angivna plan draga en kostnad för statsverket av 56,202,901 kronor för hela riket. För de tre nordligaste länen beräknades kostnaden till 21,376,451 kronor 50 öre.

I sitt över nämnda sakkunnigbetänkande avgivna utlåtande har överstyrelsen biträtt de sakkunnigas förslag angående behovsprincipens tillämpning vid tilldelning av statsbidrag, och att rätten till erhållande av sådant bidrag skulle inträda vid ett medelskattetryck av 8 och en utdebitering för skolväsendet av 1 krona per inkomsthundra. Däremot har överstyrelsen icke kunnat helt ansluta sig till de sakkunnigas mening att ensamt utdebiteringen för skolväsendet skulle vara avgörande för statsbidragets procentuella storlek. Vidare hade överstyrelsen efter inhämtande av nyare uppgifter angående byggnadsbehovet funnit, att statens kostnader för ändamålet skulle, även med tillämpning av de sakkunnigas bidragsskala, kunna väsentligt nedbringas.

Överstyrelsen tillåter sig i detta sammanhang jämväl erinra om sitt ovan nämnda utlåtande den 2 december 1926 angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i de delar av Norrland, som icke äro att hänföra till rikets nordligaste gränsorter. Efter en på det då föreliggande utredningsmaterialet grundad undersökning har överstyrelsen funnit, att ett statsbidrag på 900,000 kronor för vart och ett av budgetåren 1927/1928 och 1928/1929 skulle erfordras för att till 50 procent täcka kostnaderna för sådana skolhusbyggnader inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län — rikets nordligaste gränsorter undantagna — som ansågos bära uppföras under nämnda två år, och överstyrelsen hemställde om beredande av ett anslag för budgetåret 1927/1928 av 900,000 kronor för ändamålet. Framställningen föranledde emellertid icke någon proposition till 1927 års riksdag.

Sedermera har överstyrelsen i sina äskanden om anslag till 1928 års riksdag förnyat sin framställning, och riksdagen har på förslag av Kungl. Maj:tt för budgetåret 1928/1929 anvisat ett belopp av 100,000 kronor för ändamålet. Något anslag för innevarande budgetår finnes däremot icke tillgängligt.

Förutsättningen för utarbetandet av en tillförlitlig plan för ifrågavarande statliga understödsverksamhet är givetvis dels en i möjligaste mån noggrann kännedom om skoldistriktens behov av understöd, dels kännedom om storleken av det statsanslag, som statsmakterna finna sig för ändamålet kunna bevilja. Genom de av folkskolinspektörerna verkställda undersökningarna, för vilka i det föregående redogjorts, anser sig överstyrelsen kunna någorlunda bedöma skoldistriktens behov av understöd, medan däremot överstyrelsen saknar förutsättningar för frågans mera ingående prövning ur statsfinansiell synpunkt. I det förslag, som överstyrelsen i det följande framlägger, har fördenskull överstyrelsen haft som huvudmotiv skoldistriktens och folkskoleväsendets behov av understöd, medan överstyrelsen i den mån sådant låtit sig göra samtidigt sökt begränsa statsverkets kostnader.

Vad först angår formen för beredande av det för ändamålet erforderliga statsbidraget torde givetvis tvenne vägar vara framkomliga. Den ena är, att anslaget erhåller förslagsanslags natur, och att vederbörande skoldistrikt berättigas till erhållande av statsbidrag efter vissa i författningsväg bestämda grunder. Från skoldistriktens synpunkt och jämväl med hänsyn till önskvärdheten av en stadig och lugn utveckling av skolväsendet vore säkerligen

en dylik anordning att föredraga. Skoldistriktet skulle på förhand veta, huruvida och i vilken omfattning statsbidrag komme att utgå för blivande skolbyggnadsföretag, och vore därför också i stånd att uppgöra en någorlunda hållbar framtidsplan för skolbyggnadsverksamheten. För statsmakterna kan emellertid den farhågan synas ligga nära, att skoldistriktet genom ett forcerat skolhusbyggande skulle i för hög grad betunga statsverket under vissa perioder och särskilt kanske under de första åren. Härtill torde emellertid böra erinras, att skolbyggnadsverksamhet alltjämt komme att ställa stora ekonomiska krav även på skoldistriktet, ett förhållande som otvivelaktigt komme att verka återhållande och reglerande på denna verksamhet. I detta sammanhang tillåter sig överstyrelsen erinra om att riksdagen i ett liknande fall, nämligen i fråga om statsbidrag för uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus, under en följd av år anvisat ett extra förslagsanslag.

Den andra vägen är, att anslaget erhåller karaktären av för år beviljat extra reservationsanslag i likhet med vad som varit fallet under budgetåret 1928/1929. Under förutsättning att anslaget bleve någorlunda tillräckligt för ändamålet och utginge under en följd av år, torde mot en dylik anordning vara föga att erinra, även om den icke kan bereda skoldistriktet samma trygghet i fråga om statsunderstödet som ett förslagsanslag.

Överstyrelsen finner för sin del lämpligt, att meranämnda plan för statens understödsverksamhet erhåller en tidsbegränsning av exempelvis fem år. Att för en avsevärt längre tid göra någorlunda tillförlitliga beräkningar över byggnadsfrekvensen inom de olika skoldistriktet låter sig nämligen knappast göra.

Enligt de av vederbörande folkskolinspektörer lämnade uppgifterna skulle kostnaderna för sådana skolbyggnader, som anses böra uppföras under den närmaste femårsperioden, belöpa sig till i medeltal 1,888,200 kronor per år. I sitt utlåtande den 2 december 1926 har överstyrelsen framhållit, att vid en så sträng ransonering av statsbidragen, som här tydligen måste iakttagas, de skoldistrikt, vilka stanna vid en kommunal uttaxering av mindre än 10 kronor per inkomsthundra, icke böra ifrågakomma till statsbidrag utom i de särskilda fall, då andra ekonomiska förhållanden därtill kunna föranleda. Överstyrelsen hyser fortfarande samma uppfattning. Enligt den i det föregående utförda beräkningen angående byggnadskostnadernas fördelning med hänsyn till den kommunala utdebiteringen skulle alltså under hela femårsperioden 660,000 kronor i byggnadskostnader undandragas statligt understöd. Överstyrelsen anser sig vidare böra räkna med att vissa skoldistrikt av olika anledningar icke inom beräknad tid bliva färdiga med de förberedelser, som erfordras för igångsättande av byggnadsföretagen, och att följaktligen byggnadsverksamheten kommer att få ett något långsammare förlopp än det av folkskolinspektörerna beräknade. I vilken utsträckning så kan bliva, fallet undandrar sig naturligtvis ett tillförlitligt förhandsbedömande. Överstyrelsen skulle emellertid för sin del icke hålla för osannolikt, att den årliga byggnadskostnad, för vilken statsbidrag borde utgå, på här anförda grunder skulle kunna beräknas till i genomsnitt 1,500,000 kronor. Att sistnämnda byggnadssumma icke kan anses för högt tilltagen torde framgå vid en jämförelse av vad skoldistriktet själva utan bidrag av statsmedel åstadkommit i skolbyggnadsväg under de senaste åren. Enligt de föreliggande uppgifterna hava nämligen under vart och ett av de senaste fyra åren uppförts i medeltal 36 klassrum för folkskolor och 34 för små-

skolor och mindre folkskolor samt 13 tjänstebostäder för manlig folkskol-lärare, 9 för kvinnlig folkskollärare och 27 för annan lärare. Enligt ovan-nämnda sakkunnigas beräkningar av A-pris för olika slag av klassrum och tjänstebostäder, vilka beräkningar ingalunda kunna anses för höga, torde den angivna årliga skolbyggnadsverksamheten hava dragit en kostnad av i runt tal 1,170,000 kronor. Såsom ovan nämnts hava dessa kostnader drabbat skoldistriktet ensamt. Det torde därför och med hänsyn till den alltjämt rådande stora bristen på lämpliga skollokaler kunna förväntas, att skoldistriktet inför utsikten att erhålla ett kraftigt verkande statsbidrag önska i viss mån öka skolbyggnadsverksamheten. På anförda skäl anser sig alltså överstyrelsen för den närmaste femårsperioden böra räkna med en årlig byggnadskostnad av 1,500,000 kronor, till vilken statsunderstöd bör utgå.

Här beräknade reducering av byggnadskostnaderna under femårsperioden skulle, om den överföres och procentuellt lika fördelas på de i det föregående för olika skattegrupper angivna byggnadskostnaderna, innebära, att för skoldistrikt med 10—15 kronors uttaxering den genomsnittliga årskostnaden bleve 501,500 kronor, för skoldistrikt med 15—20 kronors uttaxering 737,000 kronor, för skoldistrikt med 20—25 kronors uttaxering 171,500 kronor och för skoldistrikt med mera än 25 kronors uttaxering 90,000 kronor, allt i runda tal.

Beträffande storleken av det understöd, som borde utgå till de särskilda skoldistriktet har, såsom i det föregående framhållits, sakkunnigutredningen av år 1923 räknat med en skala av från lägst $16\frac{2}{3}$ till högst 50 procent av byggnadskostnaderna, dock med möjlighet för vissa hårt skattetyngda lappmarksförsamlingar att erhålla upp till 80 procent av byggnadskostnaderna. Då med hänsyn till den kommunala uttaxeringen endast ett jämförelsevis ringa antal av nu ifrågavarande skoldistrikt torde böra tilldelas lägre statsunderstöd än 50 procent av byggnadskostnaderna och å andra sidan vissa hårt betungade skoldistrikt synas böra erhålla mera än 50 procent, synes man vid en beräkning av statsbidragets storlek komma till ett medeltal av 50 procent av byggnadskostnaderna.

Med stöd av det nu anförda får överstyrelsen sammanfattningsvis fram-lägga följande *förslag till plan för en fortsatt statlig understödsverksamhet på berörda område.*

1. Planen avser den närmaste femårsperioden.
2. Till erhållande av statsunderstöd kunna ifrågakomma skoldistrikt, som vid tiden för ansökningen haft en kommunal medeluttaxering under de två senaste åren av mer än 10 kronor per inkomsthundra, varvid inberäknas uttaxering till den borgerliga och kyrkliga kommunen samt landstings- och vägskatt.
3. Den skolbyggnadsverksamhet, för vilken statsunderstöd kan utgå, be-räknas draga en årlig kostnad under femårsperioden av i medeltal 1,500,000 kronor per år.
4. Statsunderstödet beräknas till i medeltal 50 procent av byggnadskostnaderna.
5. Anslag för ändamålet beredes antingen genom ett extra förslagsanslag å 750,000 kronor eller genom ett extra reservationsanslag å 3,750,000 kronor, avsett för fem år och varav 750,000 kronor anvisas för budgetåret 1930/1931.

Såsom överstyrelsen i det föregående antydningssvis framhållit, kan överstyrelsen icke utan vidare antaga, att statsmakterna äro beredda att för här ifrågavarande ändamål bevilja hela det i nu angivna alternativa förslag till

plan beräknade anslaget. Om av statsfinansiella skäl anslaget måste sättas till ett lägre belopp, måste därav följa antingen att ett mindre antal skoldistrikt kommer i åtnjutande av statsunderstöd eller att understöden komma att utgå med lägre belopp eller ock att understöden såväl i fråga om antal som belopp bliva mindre än i det föregående beräknats. En indirekt följd därav torde också bliva, att skolbyggnadsverksamheten i viss mån hämmas, och detta desto mera, ju färre och lägre statsunderstöd som utdelas. Man torde nämligen knappast kunna förvänta, att skoldistriktet i samma utsträckning som hittills skola finnas villiga att för uteslutande egna medel anskaffa skolbyggnader, sedan en, låt vara svag och osäker, utsikt yppat sig att för ändamålet erhålla understöd av statsmedel. I många fall komme man troligen att undan för undan uppskjuta angelägna byggnadsfrågor i hopp att omsider komma i åtanke till erhållande av understöd. Det synes därför enligt överstyrelsens uppfattning icke uteslutet, att ett jämförelsevis obetydligt anslag för ändamålet, även om det vore till avsevärd hjälp för ett fåtal skoldistrikt, snarare kan komma att verka hämmande än befrämjande på skolbyggnadsverksamheten i allmänhet. Därtill kommer, att även ett mycket blygsamt statsanslag lockar många sökande, som förgäves underkasta sig arbete och kostnader för ritningar, kostnadsberäkningar och dylikt för att bringa ansökningen i sådant skick, att den kan bliva föremål för myndigheternas prövning. Ett talande exempel härpå lämna ansökningarna om understöd ur det av 1928 års riksdag beviljade anslaget å 100,000 kronor. Icke mindre än 25 skoldistrikt, alla eller så gott som alla i trängande behov både av de planerade skolbyggnaderna och av understöd för deras uppförande, anmälde sig som sökande, men understöd kunde beviljas endast åt 6 av de sökande.

Överstyrelsen håller på nu anförda skäl före, att, om av statsfinansiella skäl det för här ifrågavarande ändamål erforderliga statsanslaget icke kan beviljas till av överstyrelsen i det föregående föreslaget belopp å 750,000 kronor, anslaget dock icke bör bliva lägre än 500,000 kronor.

Vid en dylik begränsning av anslaget kunna givetvis, såsom nyss framhållits, olika vägar följas för tilldelningen av statsbidrag. Starka skäl tala för att statsbidragen även i nu ifrågavarande fall utgå med i medeltal 50 procent av byggnadskostnaderna. Särskilt torde detta gälla vissa skoldistrikt, som äro i stort behov av nya skolbyggnader men sakna förmåga att själva mera verksamt bidra till deras åstadkommande, och vilka följaktligen icke kunna vara hjälpta med ett jämförelsevis ringa understöd. Ett bibehållande av angivna norm för statsbidragens storlek måste emellertid anses innebära, att åtskilliga sökande skoldistrikt skulle på grund av anslagets knapphet icke kunna tilldelas något statsbidrag alls vid den tid, då de själva önskade realisera ett byggnadsföretag, varför en förskjutning i den beräknade byggnadsverksamheten ävensom en viss osäkerhet i fråga om skoldistriktets utsikter att erhålla statsbidrag måste antagas bliva följden.

Vill man i möjligaste mån undgå nu berörda olägenheter, torde vid en begränsning av anslaget från 750,000 till 500,000 kronor en motsvarande begränsning av det procentuella understödet till skoldistriktet icke kunna undvikas, och alltså statsbidraget beräknas till i medeltal en tredjedel av byggnadskostnaderna. Under här angivna förutsättning torde för en fortsatt statlig understödsverksamhet på ifrågavarande område följande plan kunna uppställas.

1. Planen avser den närmaste femårsperioden.

2. Till erhållande av statsunderstöd kunna ifrågakomma skoldistrikt, som vid tiden för ansökningen haft en kommunal medeluttaxering under de två senaste åren av mer än 10 kronor per inkomsthundra, varvid inberäknas uttaxering till den borgerliga och kyrkliga kommunen samt landstings- och vägskatt.

3. Den skolbyggnadsverksamhet, för vilken statsunderstöd kan utgå, beräknas draga en årlig kostnad under femårsperioden av i medeltal 1,500,000 kronor per år.

4. Statsunderstödet beräknas till i medeltal 33 $\frac{1}{3}$ procent av byggnads-kostnaderna.

5. Anslag för ändamålet beredes genom ett extra reservationsanslag å 2,500,000 kronor, avsett för fem år och varav 500,000 kronor anvisas för budgetåret 1930/1931.

Genom brevet den 30 augusti 1929 anbefalldes överstyrelsen att jämväl taga under överbäggande frågan huruvida andra grunder för understödets utgående än de nu gällande borde fastställas. 1928 års riksdag har, såsom ovan anförts, i samband med beviljande av anslag för här ifrågavarande ändamål framhållit angelägenheten av att, därest fortsatt anslag komme att för ändamålet äskas, ett förslag i sådant hänseende åtföljdes av vissa närmare grunder för statsbidragets utgående. Sedan dess har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse den 8 juni 1928 (nr 293) angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom vissa skoldistrikt i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, i vilken kungörelse vissa förutsättningar och grunder för statsbidragets utgående föreskrivits.

Frågan om vilka grunder, som kunna och böra föreskrivas för statsbidragets utgående, blir uppenbarligen i viss mån beroende av huruvida anslaget för ändamålet får karaktären av förslagsanslag eller av reservationsanslag. I förra fallet kräves enligt överstyrelsens uppfattning mera detaljerade bestämmelser, liksom också sådana äro lättare att åstadkomma. I det senare synes den diskretionära prövningen böra i viss mån träda i stället för de detaljerade bestämmelserna.

De i ovanberörda kungörelse den 8 juni 1928 (nr 293) angivna grunder och villkor för statsbidragets utgående äro i allt väsentligt analoga med dem, som enligt kungörelsen den 5 november 1924 (nr 468) gälla angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i vissa av rikets nordligaste gränssorter, och överstyrelsen vill för sin del förorda, att de även framdeles måtte gälla.

Vad därefter angår frågan, huruvida jämväl andra grunder för understödets utgående må böra fastställas, torde främst böra undersökas möjligheten och lämpligheten av en reglering av skoldistriktens rätt att ifrågakomma till erhållande av visst statsbidragsbelopp.

I det föregående har överstyrelsen antytt vissa huvuddrag av en dylik reglering, innebärande att rätten till erhållande av understöd skulle inträda vid en kommunal skattebelastning av 10 kronor per inkomsthundra, att understöden borde utgå med vissa procent av byggnadskostnaderna, och att understödsbeloppens storlek borde i viss mån beräknas efter skoldistriktens kommunala uttaxering.

Om mera detaljerade bestämmelser på ifrågavarande område finnas erforderliga, synas här angivna huvudgrunder böra följas. Vad särskilt angår tillämpningen av behovsprincipen torde enligt överstyrelsens uppfattning

skoldistriktets samlade kommunala skattetryck få anses utslagsgivande i fråga om distriktens upptagning bland de understödsberättigade liksom beträffande deras placering i den ena eller andra gruppen av dessa. Visserligen måste medgivas, att skattetrycket ensamt icke alltid är en tillförlitlig mätare på ett skoldistrikts förmåga till ekonomiska prestationer för åstadkommande av skolbyggnader. Härvidlag spela även andra faktorer in och bland dem främst kanske distriktets allmänna skattekraft, vilken även i ett skoldistrikt med jämförelsevis måttlig uttaxering kan vara så ringa, att redan en i och för sig tämligen obetydlig utgiftsökning kan medföra en väsentlig ökning av uttaxeringen. Då överstyrelsen det oaktat anser sig böra föreslå skattetrycket som indelningsgrund, beror detta dels därpå, att skattetrycket i de flesta fall torde giva ett någorlunda rättvist utslag beträffande skoldistriktets ekonomiska prestationsförmåga, dels därpå att varje kombination av skattetryck och andra ekonomiska betingelser såsom grundval för skoldistriktets tilldelning av understöd skulle i tillämpningen bli va invecklad och svårhanterlig. Emellertid torde det just på grund av de brister, som måste vidlåda varje efter schematiska grunder gjord uppdelning av skoldistriktet i behovsgrupper, få anses synnerligen angeläget, att åt Kungl. Maj:t förbehålles rätt att, där skoldistriktets ekonomiska förhållanden det påkalla, bestämma, såväl att ett skoldistrikt med lägre kommunal uttaxering än 10 kronor per inkomsthundra skall tilldelas understöd som att ett skoldistrikt skall tilldelas understöd efter högre procentuell skala än den, vartill skoldistriktet på grund av uttaxeringen är att hänföra.

Skoldistriktets uppdelning i behovs- och understödsgrupper bleve givetvis i viss mån beroende av anslaget storlek. Med beaktande av ovan antydda möjligheter till jämkning uppåt och i anslutning till tidigare gjorda beräkningar över byggnadskostnaderna framlägger överstyrelsen här nedan tvenne försök till skoldistriktets gruppering i behovs- och understödsgrupper. Gruppering 1 avser ett årsanslag av 750,000 kronor och statsbidrag av i medeltal 50 procent av byggnadskostnaderna. Den i grupperingen intagna statsbidragsskalan torde kunna tillämpas även vid ett lägre årsanslag, exempelvis 500,000 kronor, i vilket fall emellertid vissa ansökningar icke torde kunna omedelbart bifallas. Gruppering 2 avser ett årsanslag av 500,000 kronor och statsbidrag av i medeltal $33\frac{1}{3}$ procent av byggnadskostnaderna.

Gruppering 1. Årsanslag 750,000 kronor. Statsbidrag av i medeltal 50 procent av byggnadskostnaderna.

Skattegrupper. Kommunalskatt per inkomsthundra	Beräknad byggnads- kostnad i medeltal per år under fem- årsperioden	Statsbidrag i % av byggnads- kostnaden	Summa stats- bidrag per år
Kronor	Kronor		Kronor
10—14: 99	501,500	$33\frac{1}{3}$	167,167
15—19: 99	737,000	50	368,500
20—24: 99	171,500	$66\frac{2}{3}$	114,333
25 och mera	90,000	80	72,000
Summa	1,500,000		722,000

Av årsanslaget 750,000 kronor skulle vid tillämpning av ovanstående statsbidragsskala 28,000 kronor kunna avses för sådana skoldistrikt, som på

grund av svag ekonomisk ställning böra tilldelas högre statsbidrag än vad enligt angivna grunder skulle tillkomma dem.

Gruppering 2. Årsanslag 500,000 kronor. Statsbidrag av i medeltal $33\frac{1}{3}$ procent av byggnadskostnaderna.

Skattegrupper. Kommunalskatt per inkomsthundra Kronor	Beräknad byggnads- kostnad i medeltal per år under fem- årsperioden Kronor	Statsbidrag i % av byggnads- kostnaden	Summa stats- bidrag per år Kronor
10—14: 99	501,500	20	100,300
15—19: 99	737,000	$33\frac{1}{3}$	245,667
20 och mera	261,500	50	130,750
Summa	1,500,000		476,717

Av årsanslaget 500,000 kronor skulle vid tillämpning av här ifrågakommande skala omkring 23,000 kronor kunna avses för extra understöd åt särskilt behövande skoldistrikt.

Överstyrelsen är livligt medveten om att överstyrelsens här gjorda försök till en reglering av skoldistriktens rätt att ifrågakomma till erhållande av visst statsbidragsbelopp kan giva anledning till invändningar av olika slag. Sälunda är uppdelningen i skattegrupper liksom den procentuella tilldelningen av statsbidrag inom de olika grupperna tämligen godtyckligt vald och kunde lika gärna varit en annan med antingen större eller mindre intervaller i fråga om skattesatser och procentuellt statsbidrag. Vilka fördelingsgrunder som än valts, hade emellertid, såsom överstyrelsen ovan framhållit, för en rättvis tillämpning av behovsprincipen erforderats utrymme för vissa jämkningar i de normerande grunderna, och under förutsättning att befogenhet till vidtagande av dylika jämkningar förbehålles Kungl. Maj:ttor de av överstyrelsen angivna fördelingsgrunderna kunna anses lämpliga.

En mera vägande invändning mot såväl de uppgjorda alternativa planerna för en fortsatt statlig understödsverksamhet som nu berörda grunder angående skoldistriktens rätt att ifrågakomma till erhållande av visst statsbidragsbelopp torde vara, att de beräknade skolbyggnadskostnaderna under femårsperioden fördelats med lika belopp på varje år vad angår såväl de samlade byggnadskostnaderna som kostnaderna inom varje skattegrupp för sig. I verkligheten torde fördelningen av byggnadskostnaderna bli en annan, och därmed komma också ansökningarna om statsbidrag att växla år från år. De uppgjorda planerna och grunderna, som förutsätta ett jämnt och likformigt förlopp av byggnadsverksamheten, komme därför icke att i alla avseenden kunna följas.

Slutligen torde det ligga i öppen dag, att meranämnda planer och grunder kunna tillämpas endast under förutsättning av det härför erforderliga anslaget. Skulle årsanslaget komma att bestämmas till väsentligt lägre belopp än det lägsta av överstyrelsen här ovan förordade, kunna givetvis skoldistriktet icke tillgodoses med statsbidrag i den omfattning och efter de grunder, som ovan framlagts. Statsanslaget synes under sådana förhållanden böra avses för ett fåtal skoldistrikt med synnerligen svag ekonomisk

ställning. Av synnerlig vikt vore nämligen alltjämt, att de särskilda statsbidragen bestämdes till sådana belopp, att de bleve till avsevärd hjälp för de skoldistrikt, som därav komme i åtnjutande. Huvudvikten vid fördelningen av statsbidragen synes under sådant förhållande böra läggas på prövningen av de enskilda fallen, och överstyrelsen skulle för sin del finna lämpligt, att inga andra grunder och bestämmelser för statsbidragens utgående föreskrefves än de i ovannämnda kungörelse den 8 juni 1928 angivna.

Med det nu anförda har överstyrelsen, i den mån det synts överstyrelsen möjligt, dels sökt framlägga plan för en fortsatt statlig understödsverksamhet i fråga om byggnader för folkskoleväsendet i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränssorter, dels ock sökt överväga frågan huruvida andra grunder för understödets utgående än de nu gällande må böra fastställas.

Slutligen får överstyrelsen hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att bevilja för här ifrågavarande ändamål erforderliga anslag.

Härefter har *statskontoret* den 3 januari 1930 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anført följande:

För ordnande av förevarande angelägenhet kan man tänka sig två huvudvägar — endera rätt för varje kommun, som uppfyller vissa förutsättningar, att erhålla statsbidrag enligt av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämda, i allmän författning angivna grunder, eller ock att, såsom är fallet enligt den senast i ämnet gällande kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 293), Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer bidragsbeloppet med hänsyn till skoldistriktets ekonomiska förhållanden och övriga omständigheter. Genomförandet av den förstnämnda anordningen, där utgifterna komme att, i likhet med vad som är fallet vid en mängd andra statsbidragsanslag, utgå så att säga automatiskt, kräver givetvis, att anslaget får karaktär av förslagsanslag. Vid det andra alternativet kan anslaget vara bestämt och bör då uppföras såsom reservationsanslag.

Skolöverstyrelsen synes vilja giva företräde åt den förstnämnda anslagsformen, detta med hänsyn till fördelen för skoldistriktet att på förhand kunna veta, huruvida och till vilken omfattning statsbidrag kan påräknas. Statskontoret anser emellertid, med hänsyn till de betydande belopp det här kan komma att röra sig om, uteslutet att bevilja förslagsanslag för ändamålet. Erfarenheten om utgifterna å de redan befintliga, automatiskt verkande statsbidragsanslagen talar alltför tydligt häremot.

Vad beträffar beloppet av anslaget, är detta givetvis beroende på de grunder för bidragets utgående, vilka anses böra uppställas. Skolöverstyrelsen har i sådant avseende beträffande den närmaste femårsperioden tänkt sig ett statsunderstöd av i medeltal endera 50 procent av byggnadskostnaden och medförande ett årligt anslagsbehov av 750,000 kronor eller, om detta belopp skulle anses för högt, 33 $\frac{1}{3}$ procent av byggnadskostnaden, vilket skulle kräva ett årsanslag av 500,000 kronor. Förutsättning för att statsbidrag skulle utgå, borde vara, att det sammanlagda kommunala skattetrycket uppgår till mer än 10 kronor för inkomsthundra, och överstyrelsen har i anslutning till skattetrycket uppgjort alternativa, graderade skalor för understödet, utvisande, för ett medeltal av 50 procent lägst 33 $\frac{1}{3}$ procent och högst 80 procent och för ett medeltal av 33 $\frac{1}{3}$ procent lägst 20 procent och högst 50 procent.

Statskontoret, som icke är i tillfälle yttra sig om vare sig skolöverstyrelsens beräkningar angående det totala byggnadsbehovet och kostnaderna för dettas avhjälpande eller uppgifterna angående skattetrycket inom de olika kommunerna, vill beträffande förutsättningen av ett kommunalt skattetryck av mer än 10 kronor för inkomsthundra erinra, att i det betänkande, som den 22 juni 1923 avgivits av tillkallade sakkunniga för utredning av frågan om understöd för byggnader för folkskoleväsendet i riket, såsom en allmän förutsättning uppställts dels ett minimiskattetryck av 8 kronor, dels ock en utdebitering för folkskoleväsendet av minst 1 krona samt att de uppgjorda skalorna för statsbidraget uteslutande hänförde sig till sistnämnda utdebitering. I sitt den 10 januari 1924 över betänkandet avgivna utlåtande gjorde statskontoret vissa erinringar mot detta sistnämnda beräkningssätt, som enligt vad ämbetsverket närmare utvecklade, understundom kunde leda till icke fullt rättvisa resultat. Statskontoret ansåg sig dock i allt fall böra biträda förslaget. Då emellertid skolöverstyrelsen nu föreslår en gradering med hänsyn till det totala skattetrycket, vilket är den anordning, statskontoret år 1924 ansåg starkt kunna ifrågasättas, är från statskontorets sida intet att erinra häremot.

I avseende å byggnadskostnaderna framgår icke med säkerhet av överstyrelsens förslag, om man tänkt sig, att de beräknade eller de verkliga kostnaderna skulle ligga till grund för understödet. Statskontoret vill emellertid erinra om att ämbetsverket på anförda skäl — huvudsakligen hänförande sig till risken för oskäligt uppdrivna kostnadsberäkningar — i sitt ovanberörda utlåtande den 10 januari 1924 motsatt sig det då föreliggande förslaget om användande av de beräknade kostnaderna såsom grund för understödet. Statskontoret, som allt fortfarande intager denna ståndpunkt, anser alltså, att understödet bör utgå i förhållande till de verkliga kostnaderna.

Beträffande de av skolöverstyrelsen framlagda förslagen till gradering av statsbidragen i förhållande till skattetrycket med utgångspunkt dels från ett bidrag av i medeltal 50 procent och ett anslag å 750,000 kronor, dels ock från en medeltalsprocent av $33\frac{1}{3}$ och ett anslag av 500,000 kronor, torde mot dessa skalor i och för sig intet vara att erinra. Båda resultera dock i ett så högt utgiftsbelopp, att statskontoret måste finna det synnerligen tveaktigt, om någondera av dem kan komma till användning. I varje fall lärer ett årsanslag av 500,000 kronor vara det högsta, som kan komma i fråga, och statskontoret föreställer sig, att även detta belopp kommer att befinnas alltför högt. Om således beloppet kommer att något mera avsevärt nedskäras, delar statskontoret skolöverstyrelsens uppfattning om att det lämpligaste är, att icke fastställa några allmänna grunder för bidragens utgående utan att åt Kungl. Maj:t överlåtes att, såsom för närvarande, pröva deras belopp efter sig i varje fall företeende omständigheter. Men även om ett anslag å 500,000 kronor skulle komma att beviljas, torde de allmänna grunderna för bidragens beviljande icke böra, såsom överstyrelsen synes avse, fastställas i allmän författning, då anslaget icke är förslagsanslag. Visserligen skulle det ligga i sakens natur, att de angivna grunderna icke kunde tillämpas i vidare mån än de tillgängliga medlen därtill lämnade tillgång, men det torde kunna antagas, att kommunerna i allt fall skulle utgå från att, om de uppfyllde de stadgade förutsättningarna, de också skulle kunna påräkna bidrag till belopp, som framginge av författningen. Det synes därför statskontoret lämpligast, att grunderna endast omförmålas

för riksdagen för att sedermera, i den mån riksdagen ej gör erinran mot desamma, av Kungl. Maj:t i de särskilda fallen tillämpas, med Kungl. Maj:t dock förbehållen rätt att, där förhållandena sådant påkalla, vidtaga jämkningar i bidragsbeloppen. Högre bidrag än 80 procent av byggnadskostnader läser dock under inga omständigheter böra ifrågakomma.

Slutligen vill statskontoret framhålla, att det icke synes lämpligt att, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, på en gång bevilja ett för en hel femårsperiod avsett belopp, utan torde åtminstone under den första perioden anslag endast för ett år i sänder böra beviljas.

Departementschefen.

De skäl, som år 1928 föranledde min företrädare i statsrådsämbetet att för riksdagen framlägga förslag om anslag till bidrag till skolbyggnader för här ifrågavarande skoldistrikt, äro allt fortfarande för handen. Den av 1928 års riksdag begärda utredningen, som nu föreligger och för vilken jag i det föregående redogjort, bestyrker kraftigt önskvärdheten av en fortsatt understödsverksamhet från statens sida.

Såsom skolöverstyrelsen och statskontoret framhållit, kan man för ordnande av här förevarande angelägenhet tänka sig två huvudvägar: endera rätt för varje kommun, som uppfyller vissa förutsättningar, att erhålla statsbidrag enligt av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämda, i allmän författning angivna grunder, eller ock att, såsom var fallet med det av 1928 års riksdag för ändamålet anvisade anslaget, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer bidragsbeloppet med hänsyn till skoldistriktets ekonomiska förhållanden och övriga omständigheter.

Vissa skäl kunna anföras till förmån för det förstnämnda alternativet, främst att detta onekligen skulle vara det verksammaste sättet att stödja här ifrågavarande skoldistrikt. Men genomförandet av en sådan anordning, där utgifterna skulle komma att utgå så att säga automatiskt, kräver, att anslaget får karaktär av förslagsanslag. Och något sådant finner jag mig, i likhet med statskontoret, förhindrad att tillstyrka, med hänsyn till de betydande belopp det här kan komma att röra sig om. Jag vill erinra om att enligt de år 1929 insamlade uppgifterna på samtliga de 105 skoldistrikt, det här gäller, kommer en beräknad byggnadskostnad av 23,042,000 kronor, ävensom att skolöverstyrelsen, under förutsättning att statsunderstödet beräknas till i medeltal 50 procent av byggnadskostnaderna, för den närmaste femårsperioden räknat med ett årligt anslag av statsmedel av 750,000 kronor. Jag vill vidare framhålla, att redan nu under åttonde huvudtiteln finnes ett flertal automatiskt tillväxande förslagsanslag, vilka ställa mycket stora krav på statskassan. Enligt min mening kräver hänsynen till statsfinanserna, att man noga betänker sig, innan man går in för att betunga budgeten med ytterligare ett dylikt anslag.

Jag anser mig därför böra förorda att, i likhet med vad som skedde vid 1928 års riksdag och i överensstämmelse med vad som under åtskilliga år tillämpats i fråga om byggnadsanslaget till rikets nordligaste gränsorter, ett

extra reservationsanslag beviljas för ändamålet, utan att några fixerade normer fastställas för bidragens utgående. Liksom beträffande byggnadsanslaget till rikets nordligaste gränsorter bör i stället åt Kungl. Maj:t överlåtas att enligt ovan anförda bestämmelser i kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 293) från fall till fall pröva, med huru stort belopp understödet skall utgå. Detta system har med gott resultat tillämpats i fråga om de nordligaste gränsorterna, och jag kan icke se något skäl, varför ej förhållandet skulle bli detsamma i nu förevarande fall. Visserligen gäller det här ett mycket större antal skoldistrikt än i de nordligaste gränsorterna, varför prövningen kan bli krävande, men denna omständighet synes mig ej böra tillmätas någon större betydelse.

Skolöverstyrelsen har för den närmaste femårsperioden beräknat antingen — under förutsättning att statsunderstödet uppskattas till i medeltal 50 procent av byggnadskostnaderna — ett extra reservationsanslag av 3,750,000 kronor, varav ett belopp av 750,000 kronor skulle anvisas för ett vart av budgetåren 1930/1935, eller — under förutsättning att statsunderstödet uppskattas till i medeltal $33 \frac{1}{3}$ procent av byggnadskostnaderna — ett extra reservationsanslag av 2,500,000 kronor, varav ett belopp av 500,000 kronor skulle anvisas för ett vart av budgetåren 1930/1935.

Jag instämmer i statskontorets uppfattning, att det icke synes lämpligt att, såsom skolöverstyrelsen sålunda föreslagit, på en gång bevilja ett för en hel femårsperiod avsett belopp, utan torde åtminstone under den första perioden anslag för endast ett år i sänder böra beviljas.

Vad beträffar storleken av det anslag, som må böra beräknas för budgetåret 1930/1931, hade det varit i hög grad önskvärt, att för ändamålet kunnat disponeras ett större belopp, så att en verksam hjälp kunnat lämnas ett flertal skoldistrikt. Av budgetära skäl är jag emellertid ej i tillfälle att härutinnan gå längre än min företrädare i ämbetet utan nödgas inskränka mig till att förorda, att anslaget för budgetåret 1930/1931 upptages med ett belopp av 100,000 kronor, som torde böra avses för skoldistrikt med synnerligen svag ekonomisk ställning.

Jag anser mig slutligen böra nämna, att, om riksdagen ställer medel till förfogande för budgetåret 1930/1931, jag anser lämpligt, att de ansökningar, som vid Kungl. Maj:ts fördelning av anslaget för budgetåret 1928/1929 icke kunde föranleda någon åtgärd på grund av anslagets otillräcklighet, ånyo upptagas till prövning. Dessa ansökningar torde, så snart riksdagen fattat beslut i ämnet, böra återremitteras till överstyrelsen för att tagas i förnyat övervägande.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej

Kungl. Maj:ts proposition Nr 132.

rikets nordligaste gränsorter, bevilja för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av kronor 100,000: — att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Em. G:son Bergman.